

RAZVOJ INTENZIVNOG OVČARSTVA NA PODRUČJU LIČKE REGIJE (GOSPIĆ, OTOČAC, LOVINAC)

DEVELOPMENT OF INTENSIVE SHEP BREEDING IN THE AREA OF LIKA (GOSPIĆ, OTOČAC, LOVINAC)

K. Mikulec, Vlasta Šerman i V. Sušić

Pregledno znanstveni članak
UDK: 636.3.636.084.4
Primljeno: 25. rujna 1992.

SAŽETAK

Na području ličke regije prije domovinskog rata govedarstvo, a zatim i ovčarstvo, bile su prioritetne grane stočarske proizvodnje. Općine Gospić i Otočac raspolagale su s ukupno oko 27.000 ovaca, od čega je gotovo 95% bilo u privatnom vlasništvu. Fond ovaca činila je pretežno domaća pramenka niskih proizvodnih svojstava. Agresijom četničko-komunističkih hordi uništeno je prema dosadašnjim podacima oko 35% fonda ovaca na tom području.

Prestankom agresije pristupit će se primjeni nove tehnologije proizvodnje na privatnom sektoru uvođenjem mesno-vunske Wirtenberške ovce do F₂ generacije na bazi domaće ovce. Postavljen je uzgojni cilj da se poveća raznolikost s prvim pripustom od 12 mjeseci starosti, janjad u tovu do 3 mjeseca starosti postigla bi težinu oko 28 kg, povećanje proizvodnje vune od 1,5 na 3,5 kg i to prosječne finoće 28 m μ , te povećanje proizvodnje mlijeka do 120 litara.

U početnoj fazi farma ovaca kraj Gospića služila bi kao reprodukcijski centar za uzgoj rasplodnog materijala, a dio za komercijalnu prodaju. Izradit će se modeli za 100, 150 i 200 ovaca po gospodarstvu sa svom pratećom infrastrukturom gospodarstva. Nadalje, predviđene su mjere izobrazbe farmera za novu tehnologiju, kako bi se moglo primijeniti umjetno osjemenjivanje i izvansezonska oplodnja uz prateću preventivnu zdravstvenu zaštitu.

Na sličnim principima izradili bi se modeli za potrebe kozarske proizvodnje.

Konačni je cilj podizanje specijaliziranih gospodarstava na principima suvremene tehnologije s profitabilnim poslovanjem za privatne uzgajae ovčarske, a po potrebi i kozarske proizvodnje.

1. UVOD

Bez svake je sumnje, da ovčarstvo predstavlja prioritetnu granu stočarstva na području ličke regije, odnosno u našem slučaju Općine Gospić, a isto tako i ostalih općina Like. Prioritetno zato što se radi o brdsko-planinskom području koje raspolaže s većim, neiskorištenim pašnim površinama, a u prošlosti je imalo cca 98.000 ovaca (1952. god.), tj. daleko veći broj ovaca nego u razdoblju do domovinskog rata. (Vidi tablicu 1).

Prof. dr. KREŠIMIR MIKULEC, mr. VELIMIR SUŠIĆ – Zavod za stočarstvo Veterinarskog fakulteta u Zagrebu, Prof. dr. Vlasta Šerman, Zavod za hranidbu Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Tablica 1. Brojno stanje ovaca na području općina Gospić, Otočac i Lovinac

Table 1. Number of sheep

Godina	Općina		
	Gospić	Otočac	Lovinac
1981.	19.076	16.302	7.500
1990.	16.502	10.440	8.000

Očito broj ovaca neprestano opada, a nakon rata gotovo je umanjen za polovinu.

Moramo naglasiti da je gotovo 94% ovaca bilo u privatnom vlasništvu. Izuzmemo li pad broja ovaca u domovinskom ratu, broj ovaca od 1945. godine bio je u konstantnom opadanju, a jedan od glavnih razloga bio je slab pasminski sastav. Cjelokupni fond ovaca bio je tipa domaće nisko produktivne pasmine pramenke, koja zbog niske proizvodnje mesa, mlijeka i vune nije mogla dati pozitivne ekonomske efekte uzgajaju. Posljedica toga bilo je postupno napuštanje ovčarske proizvodnje. U posljednjih 10-tak godina obavljana su na području Republike Hrvatske istraživanja s ciljem poboljšanja pasminskog sastava kako bi se ponovo aktivirala ovčarska proizvodnja (Mikulec i sur., 1983, 1988, 1989.).

Za vrijeme domovinskog rata zaustavljen je taj rad te uništen veći dio ovčarskog fonda Republike. Sada je trenutak da se pristupi obnovi fonda ovaca na principima suvremene tehnologije, ali s novim pasminskim tipom ovaca, koji će svojom proizvodnjom dati takove ekonomske efekte da povećaju zanimanje stanovništva na brdsko-planinskom području za ovčarsku proizvodnju.

2. Gojibeni program razvoja ovčarstva

Kao što je poznato, stručni tim za ovčarstvo Veterinarskoga fakulteta u Zagrebu uspio je ostvariti dio izgradnje novog oplemenjenog tipa mesno-vunske domaće ovce na području Republike Hrvatske u razdoblju 1979–1989. godine (Izveštaji makroprojekta I, II i III te Agronomski glasnik broj 5, 1984. godine). Svrha toga rada bila je da se provjere ne samo mogućnosti izgradnje navedenog tipa, već da se znaju i kapaciteti njegove proizvodnje. Nadalje, da se s rasplodnjacima toga novog tipa obavlja oplemenjivanje u širokom zemaljskom uzgoju na brdsko-planinskom području naše Republike. Na taj način bi se postepeno poboljšavala nasljedna osnova za povećanu proizvodnju mesa, mlijeka i vune. To je bitni i krajnji cilj koji bi trebalo ostvariti u ovčarstvu toga područja do kraja stoljeća. Njegovim provođenjem dali bi privatnim uzgajajima kvalitetniji pasminski materijal i na taj način pobudili kod njih zanimanje za daljnji uzgoj ovaca.

Uzgojni cilj ovčarske proizvodnje sastoji se u tome da na osnovu spomenutih primijenjenih istraživanja osiguramo takove programe razvoja ovčarstva koji će osigurati ekonomski stimulativan dohodak, a zajednici osigurati veći asortiman ovčarskih proizvoda.

Kod oplemenjene ovce trebalo bi kod individualnog uzgajaja postići sljedeće:

- poboljšanje raznozrelosti, tako da se prvi puta pripuštaju već sa 12 mjeseci,
- u tovu do 3 mjeseca težina janjadi oko 28 kg i rad-

man oko 55%,

- povećati plodnost ovaca za oko 20% ili po ovci godišnje proizvesti oko 30–33 kg janječeg mesa,
- povećati proizvodnju vune sa 1,5 kg na 3,5 kg i poboljšati sortiment na prosječno 28 mikrona finoće vunske niti,
- povećati proizvodnju mlijeka na 80–100 litara, te
- povećati tjelesnu masu spolno zrele ovce za oko 10–15%.

Da bi ostvarili navedene ciljeve na individualnom sektoru neophodno je organizirati kvalitetnu društvenu (dioničarsku) ovčarsku farmu, koja bi bila reprodukcijски centar za proizvodnju kvalitetnih rasplodnih ovnova i šilježica čime bi se zadovoljile potrebe individualnih uzgajaja cijele Republike. Prema tome predvidjeli smo već od samog početka (1984. godine) da ovčarska farma »Ljubovo« postane u konačnom cilju reprodukcijски centar za proizvodnju oplemenjene domaće ovce mesnog tipa na individualnom sektoru kao što je prethodno izneseno.

Za početak rada u 1984. godini nabavljeno je 300 oplemenjenih šilježica iz Makedonije te odgovarajući broj Wirtemberških ovnova. Na temelju navedenog proizvedena je F1 generacija i to planskim parenjem. U 1988. godini nabavljeni su originalni visokokvalitetni ovnovi Wirtemberške pasmine iz Zapadne Njemačke, te je započela proizvodnja F2 generacije, pa danas raspoložemo sa stadom od preko 1.000 ovaca i ovnova. Naša Republika osigurala je sredstva za dovršenje izgradnje spomenute farme »Ljubovo«, međutim nametnutim ratom zaustavljen je normalan razvoj farme, a stado preseljeno na sigurnije područje ličke regije, odnosno Zablac kraj Gospića. Stoga je neophodno osigurati stado odgovarajući smještaj na novoj lokaciji. Pod pretpostavkom da se obavi adaptacija postojećih stajskih objekata moći će se obavljati progeno testiranje mladih ovnova s obzirom na proizvodnju mesa i vune te kvalitetu janječeg mesa, a za potrebe zemaljskog uzgoja na teritoriju naše Republike.

Na taj način takova ovčarska farma bila bi u dogledno vrijeme reprodukcijски centar republičkog značenja, budući da bi mogla od 1993. godine nadalje proizvoditi visokokvalitetne ovnove i šilježice za cijeli teritorij brdsko-planinskog područja Republike. Naglašavamo, da farma ima kvalitetan stručni kadar i suradnju s Veterinarskim fakultetom od samog početka rada farme i na taj način sve osnovne pretpostavke da postane reprodukcijски centar za proizvodnju mesno-vunskog tipa ovaca za potrebe privatnog sektora brdsko-planinskog područja Republike Hrvatske.

3. Organizacija ovčarske proizvodnje Općine Gospić

Nakon rata na području Općine Gospić sačuvano stado farme »Ljubovo« smješteno je na novu lokaciju Zablac, dok je farma na Kuzmanovači (vlasništvo PK Velebit) uništena. Navedeno stado čini osnovicu za daljnju

izgradnju domaće oplemenjene ovce mesnog tipa za potrebe ličke regije. To znači da bi farma predstavljala reprodukcijски centar za proizvodnju kvalitetnog rasplodnog materijala (ovnova i šilježica) za potrebe privatnog sektora za Gospić, Otočac, Lovinac i druge općine brdsko-planinskog područja Hrvatske. Moramo naglasiti da su potrebe za ovcama vrlo velike i navedena farma neće moći proizvesti toliko rasplodnog materijala za podmirenje zahtjeva. U prvoj godini, tj. 1993. mora se pristupiti organiziranom uvozu rasplodnog materijala iz inozemstva, ali prema gojidbenom programu kako ne bi došlo do uvoza pasmina koje ne odgovaraju našim klimatskim uvjetima.

Kako bi što uspješnije pristupili intenziviranju ovčarske proizvodnje na području Like, moramo odmah obaviti adaptaciju objekata farme Zblaće kraj Gospića i time bi je priveli svrsishodnoj i nephodnoj proizvodnji.

Sada farma raspolaže s cca 750 ovaca i ovnova (koje treba hitno zamijeniti), a adaptacijom objekata postoje uvjeti za držanje cca 1.200 ovaca, 300 rasplodnih šilježica, te odgovarajući broj rasplodnih ovnova.

Na osnovi prikupljenih podataka stanja stada ovaca, zatim pregleda objekata i pašnih površina početkom listopada 1992. godine, načinjen je troškovnik za adaptaciju objekata u Zblaću. Potrebno je obaviti adaptaciju 4 postojeća objekta, zatim urediti ekonomsko dvorište zbog podzemnih voda, te urediti hidroforsku stanicu što ukupno iznosi: 42.567.635 HRD, odnosno 170.270 DM.

Druga bitna investicija je nabava pedigiranih rasplodnih ovnova Wirtemberške pasmine i to ukupno 30 grla u vrijednosti od 13.275.000 HRD, odnosno 45.000 DM.

Osim adaptacije farme potrebno je u idućoj 1993. godini predvidjeti uređenje, odnosno melioraciju pašnih površina za potrebe stada što će učiniti grupa stručnjaka iz Zavoda za krmno bilje (dr Drago Dumančić i suradnici).

Navedeno je neophodno učiniti kako bi farma u 1993. godini mogla obavljati funkciju reprocentra za proizvodnju rasplodnog materijala, a ujedno bi bila komercijalna farma za proizvodnju kvalitetnog janječeg mesa za tržište, te odgovarajuće količine kvalitetne vune B sortimenta za potrebe tekstilne industrije.

Kako se na području Općine Gospić nalazi danas jedina ovčarska farma »Zblaće«, prema našim iskustvima ona bi morala biti nosilac organizacije ovčarske proizvodnje na privatnom sektoru u suradnji s Veterinarskom stanicom i poduzećem »Velebit« – Gospić.

Stručna ekipa Veterinarskog fakulteta osim idejnog projekta ima u pripremi izvedbeni plan i program rada za privatni sektor prema kojem kroz nekoliko godina privatni uzgajajući moraju biti osim držaoca i nosioci unapređenja i razvoja intenzivnog ovčarstva na području općine.

Na temelju navedenog gojidbenog programa želi se do kraja ovog stoljeća postići uzgojni cilj, što znači izgraditi na privatnom sektoru domaću oplemenjenu ovcu mesno-vunskog tipa, a na osnovi ličke pramenke. Taj proces će se ubrzati ako se uveze rasplodni materijal (iz Madžarske i dr.)

u početnoj fazi obnove, odnosno od 1993. godine.

Kao preduvjet za uspješnost organizirane ovčarske proizvodnje na privatnom sektoru nužno je da se uzgajajući pridržavaju normativa koji se odnosi na hranidbu ovaca, smještaj, zdravstvenu zaštitu kao i dr. mjere.

U tu svrhu izrađeni su i u pripremi su modeli ovčarske proizvodnje za različite veličine stada za izvedbeni projekt i to: 50, 100, 150 i 200 ovaca po uzgajaju, a na osnovi domaće oplemenjene ovce. Ujedno su date usporedbe s domaćom pramenkom. Svaki model sadrži tehnološke normative po ovcu prosječno godišnje, zatim kapacitete proizvodnje, potrebna ulaganja u osnovna sredstva, te planirane troškove proizvodnje i vrijednosti proizvodnje.

– Na području općine treba obaviti anketiranje potencijalnih uzgajajuća ovaca, njihove mogućnosti s obzirom na površine, postojeće objekte i radnu snagu, o čemu ovisi i veličina stada kako bi se primijenio odgovarajući model. Navedeno mora učiniti Veterinarska stanica, odnosno poduzeće »Velebit« Gospić u suradnji sa stručnom službom ovčarske farme »Zblaće«. Na taj način dobit će se osnovni podaci koji su temelj za izvedbeni projekt, odnosno primjenu odgovarajućeg modela za svako gospodarstvo posebno.

– Za tako odabrane uzgajajuće potrebno je osigurati financijske kredite na osnovi investicijskog programa uz vlastita sredstva uzgajajuća.

– Usporedo moraju se organizirati stručna predavanja u vezi nove tehnologije ovčarske proizvodnje (uzgoj, hranidba, selekcija i dr.) za sve privatne uzgajajuće, kako bi što uspješnije primijenili novu tehnologiju proizvodnje u svakodnevnoj praksi.

– Za financiranje rasplodnih grla (šilježica i ovnova) potrebno je predvidjeti od strane ureda za obnovu i razvoj regresiranje kvalitetnog rasplodnog materijala prilikom nabave, odnosno kod proizvodnje rasplodnog materijala od strane reprodukcijskog centra (npr. farma »Zblaće« – Gospić). Na taj način povećat će se dinamika intenziviranja ovčarske proizvodnje na osnovama suvremene tehnologije od strane uzgajajuća u zemaljskom uzgoju.

Iz naprijed iznijetog za uspješnost ovčarske proizvodnje na području općine Gospić potrebna bi bila ulaganja zbog adaptacije objekata u Zblaću, te nabave ovaca za obnovu privatnih uzgajajuća na području općine.

Potrebna ulaganja u 1993. godini:

– Adaptacija objekata i nabava rasplodnih ovnova u Zblaću	220.270 DM
– Nabava 3.000 ovaca za individualne uzgajajuće (djelomična donacija) . . .	300.000 DM
Ukupno	520.270 DM

Proizvodni efekti na osnovi gornjih ulaganja na području općine mogu se očekivati u 1994. godini i to:

– proizvodnja janjetine ž.v. 130.000 kg	65.000 DM
– proizvodnja vune 30.000 kg	20.000 DM
– proizvodnja gnoja 2,500.000 kg	7.500 DM
– rasplodni materijal (ovnovi-50 i šilježice-200 – Zablaće)	60.000 DM
Ukupno	152.500 DM

Iz iznijetog se vide proizvodni efekti koji nesumnjivo pokazuju opravdanost gore navedenih ulaganja.

4. Organizacija kozarske proizvodnje na području Općine Gospić

Zanimanje za kozarsku proizvodnju je daleko manje u odnosu na ovčarsku proizvodnju, jer je područje ličke regije u prošlosti imalo tradicionalno razvijenu ovčarsku i govedarsku proizvodnju.

Ako se pokaže manje zanimanje za tu proizvodnju treba je prilagoditi istim principima suvremene tehnologije proizvodnje i pri tome prihvatiti kombinirani tip kože mlijeko-meso. Najpogodnija je alpska srnasta koza koja ima slijedeće kapacitete proizvodnje:

- plodnost 1,8 jareta,
- težina jaradi u tovu 3 mjeseca 22 kg,
- proizvodnja mlijeka u laktaciji 600-700 lit., te
- prvi pripust u dobi 8-10 mjeseci.

Kozarska proizvodnja u pravilu mora biti organizirana na privatnom sektoru u stadima 50, 100 do maksimalno 150 koza. Veće aglomeracije donose velike gubitke budući da koze ne podnose veće koncentracije, što se pokazalo u svijetu, a i kod nas u nedalekoj prošlosti (Sirela–Bjelovar, Vrgorac i dr.).

Na osnovi dosadašnjih iskustava izradili smo modele za 50, 100, 150 koza – tehnološke normative, kapacitete proizvodnje, a na osnovi toga potrebna ulaganja, troškove i vrijednost proizvodnje za svaki model posebno, odnosno za svako pojedino gospodarstvo toga vida proizvodnje. Oni se mogu primijeniti u izvedbenom projektu za svako gospodarstvo posebno.

5. Organizacija ovčarske proizvodnje Općine Otočac

Na području Općine Otočac zanimanje za ovčarsku proizvodnju opadalo je slično kao i na cijelom području Republike Hrvatske od II svjetskog pa do domovinskog rata, tako da je 1990. godine taj broj iznosio svega 10.440 ovaca. Nametnutim ratom taj fond je umanjen, odnosno uništen preko 50%.

Sada je pravi čas da se ovčarstvo kao prioritetna grana, uz govedarstvo, na području općine razvija na suvremenim tehnološkim principima, a s produktivnijim pasminskim tipom ovaca. To tim više što to područje raspolaže gotovo sa 4.047 ha površina za krmno bilje, odnosno, oko 35% od ukupnih površina općine prije domovinskog rata.

Potražnja za rasplodnim ovcama je vrlo velika na cijelom području Like i šire, pa je tako na području općine obavljena preko Veterinarske stanice Otočac manja anketa. Prema toj anketi ovčarstvom bi se uz postojeće stanje mogao baviti veći broj uzgajaa i to:

5 uzgajaa držalo bi	100 ovaca
10 uzgajaa držalo bi	50 ovaca
20 uzgajaa držalo bi	30 ovaca
30 uzgajaa držalo bi	20 ovaca
40 uzgajaa držalo bi	10 ovaca

Prema tome, već u ovom času preko 100 uzgajaa prihvatilo bi oko 3.000 ovaca. Navedena anketa je obavljena ukoliko bi se donacijom iz inozemstva mogao ostvariti uvoz plemenite pasmine (npr. New Zealand). No i bez toga to pokazuje da na tom području vlada veliko zanimanje za uzgoj ovaca, budući da raspolaže s većim površinama za krmno bilje.

Nadalje, na području općine ima jedan dio vrlo kvalitetnog društvenog zemljišta na području Vodoteča, koje je manipulacijom socijalističkog sistema općina privremeno izgubila (prešlo u ruke P. Z. Zdenčina). Neophodno bi bilo da se to zemljište odmah oduzme i stavi u vlasništvo Općine Otočac, a te površine privedu odgovarajućoj stočarskoj proizvodnji (ovčarstvu i govedarstvu).

Iz svega naprijed navedenog očito je da općina ima velike mogućnosti za razvoj ovčarstva, odnosno govedarstva, te treba pristupiti razvoju tih grana. Ovčarska proizvodnja mora se temeljiti na privatnom sektoru na principima suvremene tehnologije, pri čemu bi veličina stada ovaca ovisila o mogućnostima prehrane i držanja svakog pojediniog uzgajaa.

Ujedno je jasno da na području općine nema kvalitetnog rasplodnog materijala ovaca (šilježica i ovnova). Stoga je neophodno organizirati nabavu sa strane.

Kako uzgajivači ovaca ne bi neprestano ovisili o kupnji tog materijala iz drugih područja, potrebno bi bilo na području Vodoteča izgraditi izvedbeni projekt jedne ovčarske farme veličine do 600 ovaca kvalitetnih rasplodnih grla, koja bi uz komercijalnu proizvodnju proizveli i kvalitetni rasplodni materijal za potrebe općine i šire. Naglašavamo da na cijelom brdsko-planinskom području Like ima svega jedna farma i to u Zablaću, koja sa sadrašnjom proizvodnjom ne može pokriti potrebe za rasplodnim materijalom privatnih uzgajaa svoje općine, a kamoli za druge.

Zbog toga je izgradnja navedene farme neophodna potreba za razvoj ovčarstva Like i primorskog područja (za-

leđe Senja, Brinja, Crikvenice i dr.). Financijska ulaganja ne bi bila velika, jer se postojeći objekti u Vodoteču mogu adaptacijom vrlo brzo privesti ovčarskoj proizvodnji već u prvoj polovini 1993. godine, ako se odmah pristupi izradi izvedbenog projekta. Farma bi imala dvojaku funkciju i to: bila bi komercijalna farma za proizvodnju janjećeg mesa te proizvodnju kvalitetnog rasplodnog mateijala (šilježica). Ona se može organizirati na dioničkom principu vlasništva. Njenu funkciju zadovoljenja proizvodnih potreba za rasplodnim materijalu do kraja ovog stoljeća postepeno bi preuzeli privatni uzgajajući ovisno o njihovim mogućnostima ulaganja što je vezano za financijske efekte koje bi postigli iz tog vida proizvodnje.

Što se tiče privatnih uzgajajuća koji će uz farmu biti nosioci unapređenja ovčarske proizvodnje, stručna ekipa Veterinarskog fakulteta osim idejnog projekta ima u pripremi izvedbeni plan i program rada za privatne proizvođače, po kojima bi oni bili vrlo brzo nosioci intenziviranja ovčarske proizvodnje na području općine i šire.

Na osnovi našeg gojibnog programa želi se do kraja ovog vijeka postići uzgojni cilj koji je naveden u uvodnom dijelu. To znači izgraditi na privatnom sektoru domaću oplemenjenu ovcu mesno-vunskog tipa. Jasno je da se prvom polovinom slijedeće godine mora pristupiti uvozu rasplodnog materijala za potrebe farme i privatnih uzgajajuća što će činiti polaznu osnovicu razvoja ovčarstva, a na principima suvremene tehnologije proizvodnje.

Kao neophodan preduvjet za sigurno ostvarenje zadnog uzgojnog cilja, bezuvjetno i nužno je da se uzgajajući pridržavaju normativa koji se odnose na smještaj, prehranu u pojedinim fazama proizvodnje, te zdravstvenu zaštitu kao i druge mjere.

U tu svrhu raspoložemo s modelima ovčarske proizvodnje za različite veličine stada za izvedbeni projekt i to: 50, 100, 150 i 200 ovaca na privatnom sektoru, a na osnovi oplemenjene ili plemenite ovce, što u odnosu na domaću pramenku predstavlja do 2 puta veće proizvodne efekte, a da ne govorimo što to znači u obliku financijskih efekata kod svakog od navedenog modela proizvodnje. Svaki model sadrži tehnološke normative po ovci godišnje, zatim kapacitete proizvodnje, potrebna ulaganja u osnovna sredstva, te planirane troškove proizvodnje i vrijednosti proizvodnje.

– Neophodno je na području općine obaviti anketiranje potencijalnih uzgajajuća, njihove mogućnosti u svezi s postojećim površinama, objektima i radnom snagom, o čemu ovisi veličina stada, odnosno primjena određenog modela. Organizaciju toga rada može uz našu podršku obaviti osoblje Veterinarske stanice Otočac, koja ima uvid u svako pojedino gospodarstvo na području općine.

– Za tako odabrane uzgajajuće potrebno je osigurati povoljne financijske kredite na temelju investicijskog projekta pojedinog modela, te iskoristiti i sredstva uzgajajuća.

– Svaki model imat će i tipske projekte objekata prilagođenih

godenih klimatskim uvjetima na području ličke regije.

– Tijekom zime za sve potencijalne uzgajajuće treba organizirati stručna predavanja u vezi nove tehnologije ovčarske proizvodnje (uzgoj, hranidba i dr.) za uzgajajuće u samom početku i tijekom proizvodnje kako bi što uspješnije primijenili novu tehnologiju u praksi. To može izvesti veterinarska služba s Veterinarskim fakultetom, te poljoprivredni stručnjaci, ako postoje na području općine.

– Konačno za nabavu rasplodnog materijala treba predvidjeti od strane ureda za obnovu i razvoj i dr. regresiranje kvalitetnog rasplodnog materijala prilikom kupnje iz inozemstva ili domaćeg kvalitetnog uzgoja. To je jedini način da se već u samom početku poveća zanimanje uzgajajuća za intenziviranje ovčarske proizvodnje, a na principima moderne tehnologije što bi za zajednicu tj. domaće tržište bilo od velike koristi.

Ulaganja u obnovu ovčarske proizvodnje na području općine bila bi u nabavi rasplodnih ovaca i odgovarajućeg broja rasplodnih ovnova i to:

– 3.000 ovaca za rasplod (djelomično donacija)	300.000 DM
– 120 rasplodnih ovnova	48.000 DM
Ukupno	348.000 DM

Proizvodni efekti koji se mogu očekivati u 1994. godini iznose cca:

– Janjetina 78.000 kg ž. v.,	39.000 DM
– Vuna 10.000 kg,	15.000 DM
– Stajski gnoj 1,500.000 kg	4.500 DM
Ukupno	58.500 DM

U ovom slučaju radi se o većim ulaganjima u cijelosti u osnovno stado, pa se ne može očekivati da će se ulaganja već u 1994. godini otplatiti, tj. treba nekoliko godina. Međutim, imamo visoko kvalitetno osnovno stado kod privatnih uzgajajuća koji će vrlo brzo proširiti i oplemeniti ovčarsku proizvodnju na cijelom području općine i šire.

Literatura

1. MIKULEC, K., A. RAKO, I. KARADOLE (1982): Problematika intenzivne i racionalne ovčarske proizvodnje na brdsko-planinskom području. *Agronomski glasnik* 44, 455-457.
2. MIKULEC, K., A. RAKO, I. KARADOLE (1984): Organizacija razvoja intenzivnog ovčarstva na brdsko-planinskom području; *Agronomski glasnik* 46, 599-612.
3. MIKULEC, K. (1981), Mogućnosti unapređenja ovčarske proizvodnje. *Gospodarski list* 3, 8-9.
4. RAKO, A., K. MIKULEC, I. KARADOLE (1979): Ekonomska nužnost gojibne izgradnje kvalitetnijeg proizvodnog tipa domaće ovce (posebno s obzirom na uzgojni program). *Stočarstvo* 33, 1-7.
5. RAKO, A., K. MIKULEC, I. KARADOLE, D. KRIŽANOVIĆ (1979): Uzgoj domaće koze u Bukovici i rad na njezinoj gojibnoj izgradnji. *Stočarstvo* 33, 37-41.
6. MIKULEC, K., I. KARADOLE, A. RAKO (1979): O proizvod-

- nim sposobnostima ličke ovce danas i težište na uzgoj mesnog tipa u perspektivi. Stočarstvo 33, 117-120.
7. **KARAĐOLE, I., A. RAKO, K. MIKULEC, M. MIKEC, D. KRIŽANOVIĆ** (1980): O finoći i količini vune kod potomaka F_1 generacije pramenka x wirtemberška ovca, te paška x sardinij-ska ovca. Savjetovanje »Pravci, uslovi i ekonomski aspekti razvoja ovčarstva«, Bitola.
 8. **ŽIVKOVIĆ, J., K. MIKULEC, J. MARKOVIĆ, V. ARAMBAŠIĆ, T. PETRAK** (1981): O kvaliteti mesa pramenke i njezinih križanaca. Stočarstvo, 35, 21-30.
 9. **RAKO, A., K. MIKULEC, I. KARAĐOLE, V. ARAMBAŠIĆ** (1982): O tovnim sposobnostima i klaoničkoj kvaliteti janjadi pramenke i njezinih križanaca s wirtemberškom ovcom. Stočarstvo 36, 279-287.

SUMMARY

In the area of Lika sheep and cattle breeding were a priority before the war. The local districts of Gospić and Otočac had about 27,000 sheep, 95% of which was privately owned. The sheep were predominantly the domestic »pramenka« breed of low productive properties. According to available data about 35% of the sheep fund has been destroyed by enemy aggression in this area.

When the war ends there are plans to apply new production technology in the private sector by introducing the Wirtemberg meat and wool sheep up to F_2 generation based on the domestic sheep. The aim in breeding is to increase early maturity with the first service at 12 months of age, to increase wool production from 1.5 to 3.5 kg of average thickness of 28 m μ , lambs fattened up to 3 months to achieve the weight of 28 kg and to increase milk production up to 120 litres.

In the initial stage the sheep farm near Gospić will serve as a reproduction centre for breeding material and partly for sale.

Models for 100, 150 and 200 sheep per farm with the necessary infrastructure will be made. There are plans for training farmers in new technology in order to apply artificial insemination and out of season fertilization, with relevant preventive health protection. Similar principles will be applied to make models for goat productions needs.

The final aim is to establish specialized farms with up-to-date technology for individual sheep or goat breeders.